

Rose Laub Coser

*'Some Social Functions of Laughter:
A Study of Humor in a Hospital Setting'*

*'Laughter Among Colleagues: A Study of the Social
Functions of Humor among the Staff of a Mental Hospital'***

GISELINDE KUIPERS

In 1959 en 1960 verschenen twee korte sociologische artikelen over humor en de lach. Deze artikelen hebben het nooit tot boek, of zelfs tot bijdrage aan een bundel, weten te brengen. En toch vormen deze artikelen naar mijn mening het beste dat er in de sociale wetenschap over humor en de lach is geschreven. Schrijfster van deze artikelen was Rose Laub Coser (1916-1994).

In haar twee artikelen beschrijft Coser achtereenvolgens de vriendelijke en de meer onaangename kanten van humor en lachen. Een combinatie van vriendelijkheid en agressie is een merkwaardige tegenstrijdigheid die alle humoronderzoekers dwars heeft gezeten: lachen is plezierig, het maken van grappen is goed voor de sfeer, humor wordt geassocieerd met goede verhoudingen en sociabiliteit, maar bij nadere beschouwing is humor vaak niet zo aardig. Humor gaat vaak ten koste van anderen; het kan zowel uitnodigend als afwerend zijn; het sluit in maar tegelijkertijd ook uit. Vaak wordt hier de conclusie aan verbonden dat humor 'eigenlijk' agressief is, maar Coser levert een veel elegantere interpretatie.

In het eerste artikel, 'Some Social Functions of Humor' beschrijft Coser, aan de hand van haar onderzoek naar de omgang tussen de patiënten in een ziekenhuis, humor en lachen als sociaal bindmiddel: als een manier nader tot elkaar te komen. 'To laugh, or to occasion laughter through humor and wit, is to invite those present to come close.' De patiënten in het ziekenhuis dat Coser onderzocht hadden deze nabijheid dringend nodig: zij gebruikten grappen om hun

---

* *Human Relations* 12 (2) 1959: 171-182

** *Psychiatry* 23 (1) 1960: 81-95

individuele leed te herformuleren tot een gedeelde ervaring, waar ze met hun lotgenoten om konden lachen. Daarnaast konden de patiënten zich door middel van hun, vaak morbide grappen, meester maken over de hulpeloze positie waarin zij gedwongen werden.

In het tweede artikel, 'Laughter among Colleagues' gaat het niet om de relaties tussen patiënten, maar tussen het personeel van het ziekenhuis. Hier komt humor eerder naar voren als een machtsmiddel: het vertellen van een grap is niet alleen een uitnodiging, maar ook – en op hetzelfde moment – een manier om controle over een gezelschap te krijgen, om anderen op hun plaats te zetten en te corrigeren.

Cosers grootste vondst staat in het tweede artikel. In dit artikel beschrijft ze de resultaten van haar observaties in de stafvergaderingen van een psychiatrisch ziekenhuis, en nog nooit is de relatie tussen humor en macht zo scherp naar voren gekomen als in deze studie. De opzet is verrassend simpel: Coser turfde hoe vaak er tijdens deze stafvergaderingen werd gelachen, om wie, en wat de aanleiding tot deze grap was. Zo ontdekte ze dat de grappen die tijdens deze vergaderingen werden gemaakt correspondeerden met de hiërarchie. Personen met een hogere status, de artsen en psychiaters, maakten in het algemeen meer grappen en zij oogstten hiermee ook meer succes. Coser telde hierbij alleen de geslaagde grappen, grappen waarop werd gereageerd met een lach of een glimlach. Dit lukte de artsen gemiddeld 7,5 keer per persoon, de arts-assistenten gemiddeld 5,5 keer en de verplegers niet meer dan 0,7 keer per persoon. Tijdens de bijeenkomsten werd er het meest gepraat door de arts-assistenten; het is dus niet zo dat wie het meeste praat ook het meeste grappen maakt. Kortom: als de baas lacht, lacht iedereen. Ook de inhoud van de grappen bleek samen te hangen met de hiërarchie: mensen bleken vooral grappen te maken over personen met een lagere status. De artsen maakten grappen over verplegers en arts-assistenten, arts-assistenten maakten grappen over de verplegers, en de verplegers maakten grappen over de patiënten.

De humor van de stafvergaderingen wordt zo ineens een grimmige machtsstrijd, in plaats van een plezierige intermezzo in de loop van een saai vergadering. Coser beargumenteert echter zorgvuldig waarom deze grappen weliswaar de machtsverhoudingen in stand houden, maar toch door iedereen worden gezien als aangenaam en plezierig. Alle participanten, ook de laagsten in rang, vonden de grappen wel degelijk leuk. Hun lach om de grappen van de baas was ook niet onecht: ze vermaakten zich wel degelijk. Macht en solidariteit, of hiërarchie en nabijheid, de twee belangrijke dimensies van alle communicatie, kunnen door humor tegelijk tot stand worden gebracht. Of, zoals Coser het formuleert: 'The invitation to reduce social distance does not usually come from the person who desires it most' (1960: 87).

Coser geeft hiermee een elegant sociologisch antwoord op de manier waarop de onvriendelijke kanten van humor gewoonlijk worden geïnterpreteerd: als een uiting van agressie of superioriteit, en daarmee: als een puur individueel psychische aangelegenheid. Binnen de sociale omgang is superioriteitsgevoel niet zo zeer een laakbare emotie, maar een feit: er zijn nu eenmaal machtsverschillen. En deze machtsverschillen bepalen ook de succesansen van een grap – de kwaliteit van de grap is niet los te zien van de context waarbinnen hij gemaakt wordt.

Het mooie aan Cosers benadering is niet alleen de manier waarop zij in 26 pagina's een sociologisch perspectief op humor weet te schetsen, maar ook de manier waarop ze vanuit kleine observaties zeer overtuigende uitspraken weet te doen over humor, lachen, en de aard van communicatie. Ze heeft een scherp oog voor details die overtuigend licht werpen op veel algemenere sociale processen.

Zo begint zij haar eerste artikel met een aantal observaties over het intrinsiek sociale karakter van de lach. Iemand die alleen lacht vinden wij 'probably crazy' stelt Coser – een observatie die aan kracht heeft ingeboet sinds de opkomst van de mobiele telefoon. En met enige overdrijving: 'He who laughs in isolation calls forth a social disapproval that may be compared to the disapproval that greets the miser or the incestuous father.' Iemand die lacht, terwijl anderen niet lachen, hoort er duidelijk niet bij.

Maar, stelt Coser, het omgekeerde is veel erger. Iemand die niet lacht als anderen lachen, voelt zich buitengesloten. Coser wijst in dit verband op een gevoel dat iedereen kent, maar, weet ik nu, bijna niemand hardop uit durft te spreken: 'the annoyance that overcomes sometimes when we hear people laugh in the next room, a feeling of being 'left out' (...) of being 'denied access' (1959: 177) Zeer recent werd ik hier nog mee geconfronteerd: toen het cortège na de verdediging van mijn proefschrift de zaal verliet, werd er in de zaal gelachen. Later bereikte mij het nieuws dat één van de hoogleraren voorop in het cortège zich bezorgd had afgevraagd of er misschien om hem werd gelachen (dat was niet het geval). Het horen van de lach van anderen leidt al snel tot een lichte paranoia. Coser is zeer gevoelig voor het sociale belang van dergelijke kleine, maar veelzeggende, gebeurtenissen.

Mijn favoriete observatie komt uit het tweede artikel. Als Coser de relatie tussen humor en macht bespreekt gaat ze ook in op sekseverschil – nu aanzienlijk minder origineel dan het toen leek. Ze schrijft daar: 'A woman who had a good sense of humor is one who laughs (but not too loudly!) when a man makes a witticism or tells a good joke. A man who had a good sense of humor is one who is witty in his remarks and tells good jokes' (1960: 85).

Dit is wat Cosers artikelen maakt tot een ‘exemplarische studie’: de manier waarop ze begint bij een alledaagse observatie, uit haar veldwerk of uit het dagelijks leven, en vandaaruit komt tot een betoog met een veel grotere reikwijdte dan alleen een ziekenhuis, of een stafvergadering, of humor, of de lach. Juist op basis van deze miniatuurtjes en observaties weet ze een volwaardig sociologisch perspectief te bieden op humor – en een alternatief voor de meer psychologiserende interpretaties van humor die meestal worden gegeven – in Cosers tijd, maar nu helaas nog.

Coser heeft helaas na deze twee artikelen nooit meer iets geschreven over humor en de lach. Kort geleden heb ik ontdekt dat ze de vrouw was van de veel beroemdere socioloog Louis Coser, en stelde mij hierdoor al snel voor dat ik hier te maken had met een veelbelovende sociologe die de wetenschap verlaten had om zich te wijden aan de verzorging van haar nog veelbelovender echtgenoot en hun veelbelovende kinderen. Een verleidelijke verklaring, maar niet waar. Mevrouw Coser is zelf ook hoogleraar geworden, aan dezelfde universiteit als haar echtgenoot. Ze heeft zich echter gericht op meer respectabele onderzoeksgebieden dan de humor: ze schreef boeken over familie en gender, over rollen en instituties, en aan het eind van haar carrière, een polemisch boek over de verheerlijking van traditionele gemeenschapsgevoelens. Bovendien was zij overtuigd feministe en vice-voorzitter van de American Sociological Association. Over humor heeft zij echter niet meer geschreven: een serieus socioloog houdt zich helaas niet bezig met zoets lichtzinnigs als humor. En daarom heeft de sociologie, anders dan psychologie, antropologie, psychologie, letterkunde of geschiedwetenschap, nog altijd geen ‘klassieker’ over humor en lachen.

Literatuur

Goodman, Norman (1991) ‘Rose Laub Coser – A portrait’. In: Judith R. Blau & Norman Goodman, *Social Roles and Social Institutions. Essays in Honor of Rose Laub Coser*, ix-xii. Boulder: Westview Press.